

Forskning om barn og barndom i Norden

Fagfellelvurdert artikkel | Vol. 41, No. 2–3, 2023, s. 9–25

"Att se till och vårda dessa små." Missionsförbundets föreställningar om barndom under 1930- och 1940-talet

Ulrika Norburg

Stockholms universitet, Sverige

E-post: ulrika.norburg@specped.su.se

Sammanfattning

Den här artikeln handlar om Missionsförbundets barnhem Drott och Granås under 1930- och 1940-talet.¹ Barnhemmet skapades med syfte att ta hand om så kallade missionärsbarn vars föräldrar svarat ja på Guds kallelse att missionera och omvända icke-kristna människor i Afrika. Forskning om missionärsbarn är relativt begränsad, både internationellt och i Sverige. Dessa barn har betraktats som en subgrupp som ofta hamnat i skuggan av missionärernas religiösa och kulturella diskurs. I artikeln analyseras Missionsförbundets styrelseprotokoll, publikationer och brevväxlingar mellan barnhemmets föreståndare och missionärsbarnens föräldrar. Resultatet visar hur samfundets företrädare, barnhemmets föreståndare och barnens föräldrar konstruerade och upprätthöll missionärernas föräldraskap och familjerelationer via emotionella beskrivningar. Dessa legitimerade både missionärernas föräldraskap och den uppoffring som missionärsarbetet innebar. I takt med att samfundet uppmärksammar separationers konsekvenser och att det medicinska området gör framsteg, förändras också förhållningsättet till barnen. Det leder fram till en kompromisslösning som gör att samfundet inrättar ett alternativ till barnhemmet i missionslandet Kongo.

Nyckelord: *Missionärer, institutioner, barnhem, emotionell förändring, emotionellt arbete, föräldraskap, familj, barndom*

¹ Drott och Granås är namn på de byggnader som fanns på barnhemsområdet.

Abstract

“To look after and care for these little ones.” The Missionary Association’s ideas about childhood during the 1930s and 1940s

This article is about the Missionary Association’s orphanage Drott and Granås during the 1930s and 1940s. The orphanage was created with the aim of taking care of so-called missionary children whose parents answered yes to God’s call to carry out missions and convert non-Christian people in Africa. Research on missionary children is relatively limited, both internationally and in Sweden. They have been considered a subgroup that has often been overshadowed by the missionaries’ religious and cultural discourse. In the article, the Missionary Union’s board minutes, publications and correspondence between the orphanage director and the missionary children’s parents are analyzed. The results show how the representatives of the community, the director of the orphanage and the children’s parents constructed and maintained the missionaries’ parenting and family relationships via emotional descriptions. These legitimized both the missionaries’ parentage and the sacrifice that missionary work entailed. As the community draws attention to the consequences of separations and as the medical field makes progress, the approach to children also changes. It leads to a compromise solution which means that the community establishes an alternative to the orphanage in the mission country Congo.

Keyword: *Missionaries, institutions, orphanages, emotional change, emotional work, parenting, family, childhood*

Och då missionärerna göra den stora uppoffringen att skiljas från sina barn,
böra vi, som äro hemma, låta oss angeläget vara att se till och vårda dessa små.

(Svensk Veckotidning, 15/8-1931)

I den här artikeln studeras Missionsförbundets barnhem Drott och Granås för att spåra den förändring i relationen mellan missionärsbarn och deras föräldrar som kan knytas till synen på familjeideal och emotionella behov under 1930- och 1940-talet.

Barnhemmet inrättades med syfte att ta hand om missionärsbarn vars föräldrar hade svarat ja på Guds kallelse att resa ut och omvända icke-kristna människor på den afrikanska kontinenten. Föräldrarna levde separerade och på distans från sina barn, i flera fall under barnens hela barn- och ungdomstid. Enligt samfundet var separationen inte ett val, utan något som arbetet på missionsfältet krävde.

Frågan om att inrätta ett missionärsbarnhem initierades av föräldrarna, medan Missionsförbundets styrelse inte ansåg det nödvändigt med ett barnhem så länge barnen kunde placeras i familjer i Sverige. Det resulterade i att föräldrarna lämnade in en skrivelse till samfundet med en begäran om att en kommitté inom samfundet skulle utreda frågan. År 1918 inrättades samfundets barnhem Drott och senare även Granås (Korrespondens, 1918). Barnhemmet kom under sina verksamma år att ta emot cirka 200 missionärsbarn som spenderade delar av eller hela sin uppväxt på hemmet.

Forskning om missionärsbarns liv är relativt begränsad (jfr Manktelow, 2013; Morrison, 2022; Vallgård, 2014). Forskning om relationen mellan föräldrar och barn i mission är också i det närmaste obefintlig. I den här artikeln ställs de emotionella familjeideal som fanns i Sverige i allmänhet mot de idéer som går att utläsa av etableringen och drivandet av barnhemmet (jfr Norburg, 2015; Sandin & Halldén, 2003; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Söderlind, 1999). Föreställningar om familjen hade förändrats och skiftade från en samhällsekonomisk till en psykologisk-emotionell diskurs. Barnens betydelse blev att känslomässigt bekräfta familjen som idé, och inte längre att primärt bidra till dess uppehälle (jfr Zelizer, 1994). När samhällsinstitutionerna monterades ned under 1930- och 1940-talet, som en följd av förändrade ideal om familjens betydelse för barnuppfostran, valde Missionsförbundet i Sverige att inrätta och upprätthålla institutionen som primär för barnuppfostran för missionärsfamiljerna (jfr Lindgren, 2001; Norburg, 2015; Sköld, 2006; Söderlind, 1999). Tidigare forskning visar att representanter kom att ansvara fysiskt och emotionellt för missionärsbarnen när föräldrarna levde separerade från barnen (jfr Manktelow, 2013; Vallgård, 2015).

Artikeln fokuserar på psykologisk-emotionella förändringar gällande Missionsförbundets officiella syn på familj och familjerelationer. Syftet är att undersöka hur Missionsförbundets föreställningar om barndom, föräldraskap och emotioner förändrades under 1930- och 1940-talet. Artikeln visar att tidsperioden var en övergångsperiod då samfundets praxis ifrågasattes och förhållningssättet till missionärsbarnen förändrades. I Missionsförbundets fall ledde förändringen till en kompromiss och ett barnhem i Kongo på 1940-talet. I artikeln används begreppet emotioner i relationen mellan föräldrar och barn för att analysera materialet.

Barndomens emotionella värde och missionärsfamiljernas splittring i en tid av borgerliga familjeideal

Forskare är överens om att synen på barn och barndom genomgick en märkbar förändring i slutet av 1800-talet. Det påverkade såväl familjeideal som normer för föräldraskap (jfr Norburg, 2015; Sandin & Halldén, 2003; Sundkvist, 1994). Paula S. Fass (2003) benämner perioden som ett paradigmskifte som tvingade samhället, familjerna och enskilda vuxna att omvärdera barnen från nyttiga till emotionella subjekt. Hugh Cunningham (2005) hävdar att barnen kom att betraktas som en slags emotionell bekräftelse för föräldrarnas del. Det skapade nya maktrelationer i familjerna. Vivianne Zelizer (1994) visar att barnets värde förändrades under perioden 1870–1930, från att betraktas som ett ekonomiskt till ett emotionellt subjekt. Ekonomiska och känslomässiga värden var delar av barnens uppväxt under hela perioden, men barnen uppmärksammades utifrån att de hade bidragit till familjens försörjning. I takt med samhällsförändringen fick barnet snarare en artikulerad känslomässig betydelse i familjen och blev ett ”priceless child” (Zelizer, 1994).

Fass (2003) beskriver barndomens förändring med utgångspunkt i barnens sysslor. Barn arbetade med sina föräldrar på gårdarna eller som lönearbetare i fabriker och gruvor. När den emotionella barndomen tar över påverkade det synen på barnets varande och

beteende. Barnets värde försköts från ekonomiska till känslomässiga värden. Barnen skulle inte bidra utan i stället skyddas och räddas, ibland till och med från sina föräldrar.

Fass poängterar att idealet om barnens emotionella värde blev ett ideal i den vita amerikanska medelklassen. Ett system av värderingar och övertygelser om vad barnet kunde tillföra familjen känslomässigt tog över. Den nya barndomen knöts samman med vetenskapliga områden som psykologi och medicin. Det tangerade ett psykologiskt-emotionellt fokus på demokrati, samhälle och individ. Synen på att barn behövde beskyddas ledde fram till inrättandet av samhällsinstitutioner. Idealerna om både barndom och borgerlig familjesyn var en konsekvens av de nya psykologiskt-emotionella idealerna. Institutionerna var ett led i att upprätthålla de nya barndomsidealerna och att konstruera en normativ barndom för alla bortom ras och klass (jfr Cunningham, 2005; Fass, 2003; Foucault, 2003; Norburg, 2015; Vehkalahti, 2017).

De emotionella barndomsidealerna och föreställningar om familjen har påverkat missionärer, liksom andra föräldrar, på olika sätt under olika tidsperioder. Karen Vallgård (2015) belyser barnets emotionella betydelse på missionsfälten under 1930- och 1940-talet som "the new emotional culture". Hon belyser hur sentimentalisering av barndomen påverkade danska missionärer i Indien. De använde sig av ett kärleksbudskap och påverkades av en emotionell diskurs i sin missionsgärning (Vallgård, 2015). Missionärerna inkluderade Indiens barn i sin "emotional community". Kärleksbudskapet blev en form av maktmedel för att utbilda och frälsa. Även Claire McLisky (2017) belyser hur kärleksbudskapet och det emotionella perspektivet blev en strategi som missionärerna använde sig av i sin missionsgärning. Det finns också forskning som belyser missionärer och synen på inföddas familjer och relationer utifrån en svensk kontext. Simon Larsson (2016) skriver om hur Svenska Missionsförbundets missionärer i slutet på 1800-talet tog sig an den afrikanska befolkningens barn. Det var ett sätt att konstruera om barnens betydelse enligt missionärernas västerländska ideal om kärnfamiljen.

Frågan om missionärernas familjeideal väcker frågor om hur missionärerna förhöll sig till den egna familjen, relationen till de egna barnen och deras emotioner. Det finns relativt lite forskning om missionärsbarnens liv och familjeorganisationer (jfr Manktelow, 2013; Morrison, 2022; Vallgård, 2014). Hugh Morrison (2022) definierar missionärsbarnen som en subgrupp som har upplevt en "religiös barndom" och som har hamnat i skymundan i den vuxna missionsdiskursen. Den forskning som finns om missionärer och deras barn rör frågor om splittringen inom familjerna i en tid då det fanns starka ideal om kärnfamiljen. Det har också skrivits om föräldrarnas kallelse i relation till barnens fostran på distans, inrättandet av institutioner inom missionsrörelserna dit barnen skickades samt hur det emotionella värdet spelade roll i kommunikationen mellan missionsrörelserna, familjerna och barnen. Vallgård (2014) belyser hur missionärsfamiljer splittrades när danska missionärer åkte till Indien för att missionera. Separationer inom familjen var vanliga oavsett om missionärerna tog med barnen till Indien eller om de lämnade barnen hemma. En orsak var det stora antal resor som krävdes av missionärerna på missionsfältet. De danska missionärsbarnen bodde hos släktingar eller vänner om familjen hade valt att lämna barnen i Danmark. Vallgård visar i sin forskning att separationen kommunicerades som

en konflikt om att ge upp sitt föräldraskap, samtidigt som kallelsen att tjäna Gud legitimerade separationen. Den var inte något som föräldrarna valde utan var en del i kallet att bli missionär. Vallgård uttrycker att föräldrarnas lidande blev ”emotional labor”, vilket kommunicerades i skrift som brevväxlingar och brev som publicerades inom missionsrörelsen (Vallgård, 2014).

Separationer mellan barn och föräldrar var inte unika i västerländska länder under den aktuella tidsperioden (jfr Förhammar, 2000; Norburg, 2015; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Söderlind, 1999; Thuen, 2008; Vehkalahti, 2017; Weiner, 1995). Institutioner hade inrättats för främst arbetarklassen när föräldrarna inte levde upp till förväntade familjeideal (jfr Fass, 2003; Frangeur, 2007; Løkke, 1990; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Thuen, 2008). Separationer mellan barn och föräldrar kan också likställas med den brittiska kulturens internatskolor (jfr Zmora, 1994). Vallgård menar att separationer på grund av kallelsen inte var praxis i länder som Danmark. Barnen hade förmodligen bott kvar hemma tills de blev vuxna om föräldrarna inte hade rest ut som missionärer. Vallgårdas analys ligger också i linje med svenska förhållandena där separationer från barnen i stor utsträckning inte gjordes på frivillig väg (jfr Förhammar, 2000; Norburg, 2015; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Söderlind, 1999; Thuen, 2008; Vehkalahti, 2017; Weiner, 1995).

Emily J. Manktelow (2013) skriver om den brittiska missionsrörelsen LMS som skickade ut missionärer till flera länder under 1800-talet. På grund av att missionärerna och rörelsen såg ett behov av att införliva missionärsbarnen med brittisk kultur och brittiska normer, inrättades internatskolor för flickor och pojkar i början på 1800-talet. Föräldrarna blev lovade att skolan och personalen skulle ansvara för barnens fysiska och emotionella mående. Men internatskolorna blev ifrågasatta av föräldrarna utifrån att de upplevde att barnen inte fick det utlovade emotionella behovet tillgodosett. De upplevde också att de raderats ut ur barnens liv samt att föreståndarna agerade för opersonligt mot barnen. Missionärerna tappade tilliten för missionsrörelsen. De övervägde att lämna barnen hos släktingar eller grannar i stället, eftersom dessa ansågs uppfylla de emotionella behoven bättre än vad internatskolan gjort.

Missionärer med minderåriga barn och deras resor ut i världen skapade nya perspektiv på barndom. Morrison (2022) uttrycker att barndomen hamnade i fokus för ”official organizations, agencies and churches”. Barndom och välfärd var inte endast en samhällslig fråga, utan aktualiserades också inom kyrkor och missionsrörelser i och med separationen inom familjen och de förändrade familjerelationerna som missionskallelsen krävde. Detta skapade behov av nya inrättningar och nya sätt att organisera sig och förhålla sig till barnen och deras emotionella mående relaterat till missionärsfamiljerna. Det är utifrån den här problembilden som Missionsförbundets barnhem kan förstås.

Material och metod

Studien utgår från Svenska Missionsförbundets arkivmaterial i mappen ”Skolhemmen Drott, Granås, Palmaergården, Lidingö”. Arkivet finns på Riksarkivet och innehåller material om barnhemmet under åren 1915–2008. Tyngdpunkten i dokumentationen är daterad

till 1930- och 1940-talet. Studiens fokus är barnen och missionärerna, där jag främst har studerat material som handlar om känslomässiga beskrivningar och uttryck om barn och föräldrar. De är skrivna av samfundets representanter. I de fall där materialet har varit otydligt och begränsat har jag gått vidare till Missionsförbundets arkiv som ger barnhemmet en bredare kontext, för att få förklaringar till enstaka dokument.

Alla källor är samlade i undermappen "Övriga handlingar" med undantag för barnhemmets styrelseprotokoll och inkomna handlingar. Protokollen innehåller bland annat notiser om praktiska göromål som renoveringsarbete, personalen samt behov av inköp. Det finns också enstaka utdrag av protokoll bevarade från samfundets styrelse i den samlade mappen. Dessa utdrag innehåller diskussioner som rörde en generalkonferens, barnhemmet samt missionärernas omständigheter och önskemål. I undermappen "Övriga handlingar" finns också brevväxlingar mellan föreståndarna och föräldrarna på fältet. Samlingen är av mindre omfång och rör ett av barnhemmets föreståndarpar som var verksam under delar av 1930-talet. Breven är föreståndarparets brev till föräldrarna och inte tvärtom. Däremot upprepas föräldrarnas svar i breven. De brev som finns bevarade är dels brev som är individuellt skrivna till föräldrapar, där det framgår information om deras respektive barn eller syskonskara, dels brev som är skrivna som gemensamhetsbrev till alla föräldrar på fältet. I dessa gemensamhetsbrev förde föreståndarna på barnhemmet anteckningar om vad som hände. Här beskrivs sjukdomar, inskrivningar eller avskiljningar av barn samt besök från samfundsrepresentanter.

Kategoriseringar som relationer mellan förälder och barn, föreståndare och samfundsrepresentanter, barnsubjekt och emotionell förändring har uppmärksammats i materialet. Dessa kategoriseringar inbegriper beskrivningar som separationen mellan barn och föräldrar, känslomässiga beskrivningar av distansen, omskrivningar av barnens och föräldrarnas mående i situationen samt omskrivningar av föräldrarnas upplevelser av att ha barnen i Sverige. I materialet framkommer flera aktörers perspektiv. De har urskilts i texten för att på så vis analysera samfundets perspektiv (protokoll, utredningar), föreståndarnas perspektiv (dagböcker, protokoll, brevväxlingar), föräldrarnas perspektiv (protokoll, brevväxlingar, dagböcker, enstaka artiklar) samt barnens perspektiv (brevväxlingar, temanummer, samfundets tidning, dagböcker).

Metoden för studien är en kvalitativ innehållsanalys (Fejes & Thornberg, 2015). Granskningen är också inspirerad av ett kritiskt perspektiv, där ordval och beskrivningar har beaktats för att skapa sammanhang gällande förbundets kontext och förståelsen av samtiden. Materialet har därefter sorterats efter återkommande tematiker för att urskilja mönster i materialet.

Resultat

Missionärsbarnhemmet: en utvidgad familj

Barnhemmet betraktades som en gemensam plats för samfundet. Det ledde till att lokalerna även användes för andra aktiviteter än barnhemmets. Under samma tidsperiod fanns ett ideal om kärnfamilj och hem: barn skulle bo i ett eget hem omgiven av syskon och

föräldrar (jfr Förhammar, 2000; Norburg, 2015; Sköld, 2006; Söderlind, 1999; Thuen, 2008; Vehkalahti, 2017). Barnhemmet och tanken om den gemensamma, kollektiva institutionen stod i kontrast till idealet. Det visar sig bland annat genom hur barnhemmets lokaler användes. Barnhemmet var både en samlingsplats för samfundet och ett hem för missionsbarn. Barnhemmet hade ofta besök från intressenter eller företrädare inom samfundet. En förklaring till detta är att barnhemmet låg i närheten av samfundets lokaler och en av dess kyrkor. Vid större samlingar var det extra mycket folk på besök. Föreståndarparet uttrycker att det är positivt med besöken, eftersom det kan leda till större ekonomiska bidrag. Besöken är samtidigt ansträngande och de upplever att de känner sig som ”utställningsföremål, men missionsvännerna blir så glada var gång de varit här, att de återkommer sedan i olika välsignelser över Hemmet” (Brevväxling 12/6-1934). Hemmet användes också för samfundsmöten och fikastunder efter gudstjänsten för samfundets närmsta kyrkoförsamling (jfr Norburg, 2015, om institutioner som ett hem och som en mötesplats för intressenter).

Enligt protokollen hade barnhemmet flera funktioner. Det fungerade som ett hem för missionärernas barn, men även för barn vars föräldrar förberedde sig för att åka ut på fältet. Barnhemmet lydde under samma stadgar som övriga ”barnavårdsanstalter”. Från sociala myndigheters perspektiv betraktades hemmet som ett barnhem. Protokollen är fulla av förfrågningar från olika städers barnavårdsnämnder som ansökte om att få barn placerade på hemmet. Men i protokollet framgår att kommitténs ledamöter ”vore eniga om att vi icke från principiell synpunkt sett kunna mottaga andra barn på Hemmen än barn till missionärer” (Protokoll barnhemmet 16/1-1945). Inom samfundet fanns en utsedd kommitté som ansvarade för barnhemmet. Kommittén bestod av yttre missionens sekreterare samt tre andra medlemmar som hade till uppgift att övervaka verksamheten (Protokoll barnhemmet 20/12-1950). Missionsstyrelsen hade också ett föreståndarpar anställt som ansvarade för det dagliga arbetet. Föreståndarna var tidigare missionärer som var beordrade att ansvara för barnhemmet, i väntan på förnyat kallelseuppdrag till missionsfältet.

När missionärsbarnen vistades på barnhemmet upprätthölls kontakten och relationen med föräldrarna via brev. De äldre barnen förväntades skriva brev själva till sina föräldrar, medan föreståndarna på barnhemmet kommunicerade med föräldrarna om de yngre barnen. Det framkommer att det inte finns tid för personliga brev och hälsningar i någon större utsträckning. Därför prioriterades förtryckta brev som antog en ”kompanibrevens form”, det vill säga ett gemensamt brevutskick till alla missionärer som hade barn på hemmet (Brevväxling 20/10-1933). Utskicken ansågs stärka ”gemensamhetskänslan” och den kollektiva identiteten mellan barnen och de missionerande föräldrarna (Brevväxling 12/11-1933). För de yngre barnen som inte kunde kommunicera på egen hand kunde korta notiser med information om de enskilda barnen läggas till på de förtryckta breven. Här gavs inblickar huruvida barnet var friskt och om eventuella inköp som behövdes göras med några korta meningar (jfr Morrison, 2022, om barnens hälsa). Valet av kollektiva brev för att stärka gemensamhetskänslan ger indikationer på att de som bodde på barnhemmet, arbetade på barnhemmet och representerade samfundet betraktades som en större familj utifrån föreståndarnas perspektiv (jfr Morrison, 2022).

Vad gäller de sociala relationerna på barnhemmet och ansvaret för det enskilda barnet fördelades ansvaret mellan samfundsrepresentanterna, barnhemspersonalen och föräldrarna. Styrelsemedlemmarna uttrycker att missionärernas barn kräver mycket omsorg men också ekonomiskt understöd. Ansvaret är dock lika mycket missionens ”angelägenhet” som föräldrarnas ansvar: ”då missionärerna göra den stora uppoffringen att skiljas från sina barn, böra vi, som äro hemma, låta oss angeläget vara att se till och vårda dessa små” (Svensk Veckotidning, 15/8-1931). Även föreståndarnas tilltal i kommunikationen till missionärerna om att de är barnens fosterföräldrar ger indikationer på deras roller som barnens familj.

Beskrivningarna om hemmet behöver tolkas i ljuset av föräldrarnas tillit till både samfundet och föreståndarna. Manktelow (2013) visar exempel från engelska internat för missionärsbarn där tilliten och förtroendet för personalens omhändertagande av missionärsbarnen raserades när föräldrarna upplevde att de inte fick delta i viktiga beslut. De ansåg också att barnen gick miste om en emotionell omsorg och omhändertagande när de bodde på hemmet. Missionsförbundets protokoll visar snarare på att tilliten till samfundet och barnhemmets föreståndare sträckte sig längre än vad som kunde förväntas i det läge som missionärerna befann sig i. En av de frågor som rör tilliten mellan missionärerna, barnhemspersonalen och samfundet var regler kring barnens ålder för inskrivning på missionärsbarnhemmet. Där diskuteras lämpligheten för när ett barn kunde lämnas in på hemmet för att skiljas från sina föräldrar. Från samfundets perspektiv föreslås att barnen som tidigast kan skrivas in på barnhemmet vid ett års ålder. Föräldrarna reagerar på styrelsens förslag om ålder och de återkommer med respons om att åldern behöver justeras. Föräldrarna vill att barnen ska kunna komma till hemmet från och med sex månaders ålder – inte från ett år som styrelsen föreslog (Årsbok, 1919).

Missionärsbarnen lämnas på barnhemmet i Sverige för att ”barnen få den bästa vård” i Sverige och föräldrarna inte kan fostra sina barn eftersom ”deras livsgärning omöjliggör det” (Svensk Veckotidning, 15/8-1931). I källmaterialet ges inga mer ingående resonemang om skälen till separationen, utan snarare om nödvändigheten på grund av eventuella sjukdomar på de platser som missionärerna åkte till. Både Vallgård (2015) och Manktelow (2013) visar att sjukdomar och fysiska förutsättningar skrivs fram som motiv för separationen i deras undersökningar för danska och brittiska missionssällskap. Men de visar också att det fanns en ton av kulturella utmaningar med rädsla för att missionärsbarnen skulle kunna blir alltför påverkade av de kulturer som missionärerna verkade i (Manktelow, 2013; Morrison, 2022; Vallgård, 2015).

Vad gäller tilliten till barnhemslösningen framkommer att samfundets representanter och barnhemmets föreståndare hade ett formellt ansvar för barnen under inskrivningstiden. Föreståndarna var formella målsmän över barnen under tiden på barnhemmet. Det framkommer i kommunikationen med föräldrarna att dessa behövde vara överens i exempelvis inköp och studieval (se t.ex. Skrivelse ”Till missionärerna”, 1950–1956).

Som tidigare nämnts kunde föräldrarna välja att låta myndigheten över barnen kvarstå på samfundet och barnhemmet även om föräldrarna var i Sverige för viloperioder.

Viloperioderna varade i genomsnitt ett års tid. Även om viloperioderna benämndes som vila, brukade hemmaåret vara intensivt. Då förekom resor till samfundets olika kyrkor, i syfte att både berätta om missionsverksamheten och samla in pengar till understöd för missionen. Det var föräldrarna själva som skickade en begäran till kommittén i samfundet om att få ha kvar sina barn på barnhemmet fastän de var hemma:

Vad skola de utslitna och i mången gång hemlösa föräldrarna taga sig till?

Låt oss för ordinärt pris få ha våra barn kvar på hemmet under skolmånaderna, och skona oss ifrån den svårigheten och oron att med samma vi komma hem trötta och utslitna till kropp och själ ut och hyra eller skaffa hem åt barnen för att de skola kunna få fortsätta i den skola, de förut varit i. (Protokoll barnhemmet 14/11-1931)

Citatet visar på de logistiska och ekonomiska problem som mötte föräldrarna när de kom tillbaka till Sverige. I en sådan situation var det bästa alternativet att låta barnen vara kvar på barnhemmet. Bilden om den stora familjen upprätthölls även från barnens perspektiv. Citatet nedan är ett av få uttryck där missionärsbarnen själva kommer till tals via personalen. Frågan handlade om tillhörighet och familj. Barnen ville inte förlika sig med att de var barnhemsbarn, utan snarare att de bodde på ett hem för missionärsbarn. De föreslår därför att ett namnbyte behöver göras, eftersom de större barnen "reagera mot barnhemsnamnet och i kamratkretsen bli de ej sällan hållna som barnhemsbarn, vilket många gånger är otrevligt för dem" (Protokoll barnhemmet 9/11-1933).

I källmaterialet framträder en bild av att samfundsrepresentanterna och barnhemmets föreståndare var en ställföreträdande familj för missionärsbarnen. Barnen uttrycker även att de inte var vilka barnhemsbarn som helst. Men familjebilden är också komplex från ett utifrånperspektiv. Materialet visar att missionärsbarnhemmet är både ett hem för barnen och en samlingsplats för samfundet. Eftersom vistelsen på Drott och Granås kunde sträcka sig över en hel barn- och ungdomstid, var det för flera av barnen det hem som de hade under sin uppväxt. Men hemmet var inte, som nämnts ovan, endast ett hem för missionärsbarn. Det var också en lokal som användes för samfundets andra aktiviteter, både för gemenskap och som en instans att visa upp för missionärernas vänner och kyrkomedlemmar runt om i Sverige (jfr Norburg, 2015). Den samlade bilden av barnhemmet är komplex, men i materialet ges det uttryck för en föreställning om den stora familjen. Det var en form av samfundskollektiv som har så pass hög tillit från föräldrarna på fältet att barnen kunde skrivas in tidigare på hemmet efter föräldrarnas önskemål. Barnen kunde också stanna kvar på hemmet även om föräldrarna var hemma från missionsfältet. Föreställningen om en familj och dess relationer vidgas och sträcker sig ända från samfundets representanter och barnhemmets föreståndare till missionärsföräldrarna i Afrika. Familjebilden understödde även att samtidens familjeideal upprätthölls. Drott och Granås var alltså ingen institution i vanlig bemärkelse, utan de var att betrakta som ett hem och enligt kommunikationen som vilken vanlig familj som helst.

Det fysiska och emotionella ansvaret för missionärsbarnen

Föreståndarna ansvarade för att understödja barnen med mat och logi, men också att sysselsätta barnen som en god förälder. Det var exempelvis att klippa barnens hår och hjälpa till med läxor. Föreståndarna ansvarade för både det fysiska och det emotionella välmåendet (jfr Manktelow, 2013; Vallgård, 2014). Det emotionella ansvaret uttrycktes återkommande i kommunikationen med föräldrarna genom känslomässiga beskrivningar. En "föräldrauppgift" som var ålagd personalen var att köpa julklappar till barnen. Föreståndarna ville gärna att "barnen ska känna sig belåtna med sina julgåvor" och de "önska så innerligt, att barnen i alla avseenden ska få njuta full glädje och känna hel tillfredsställelse" (Brevväxling 20/10-1933).

Det är också känslan av social gemenskap mellan barnen som förmedlas i breven från föreståndarna till föräldrarna. Det framkommer beskrivningar som att barnen "ställer till roliga stunder" för alla på hemmet. Breven förmedlade inte heller att det fanns "orsak till pessimism" bland ungdomsskaran, utan "våra kära kamraters barn tyckas alla vara ett ljust och glatt kynne och se alla ljust på tillvaron" (Brevväxling 20/10-1933). I de kollektiva mejlutskickerna till missionärerna kunde det också finnas korta notiser på sidan av breven. De korta anteckningarna på kompanibrevens vänstra sida skrevs av föreståndarinnan, eftersom hon ansågs mest lämplig för uppdraget och var den person som följde småbarnen. I ett av breven skriver föreståndarinnan att dottern "dansar om i lust och fröjd med sina lekkamrater, är pigg och kry, växer och frodas och tar livet lätt" (Brevväxling 12/11-1933).

De känslomässiga uttrycken för barnen ligger i linje med Vallgårdas (2014) forskning om missionärsföräldrar. Skillnaden är att det här materialet visar att de emotionella beskrivningarna även kommuniceras via samfundets föreståndare till föräldrarna på missionsfältet. Vallgård menar att när föräldrarna kommunicerade sitt lidande över separationen från barnen gjorde de ett "emotional labor" (Vallgård, 2015). I materialet om barnhemmet blir den känslomässiga kommunikationen om barnen ett legitimerande av det offer som föräldrarna gör. Samtidigt blev föräldrarna medräknade i barnens liv, trots att de inte var en del i barnens vardag. Det emotionella budskapet till föräldrarna kan också betraktas som ett sätt att upprätthålla tilliten till föräldrarna om att de tog hand om barnen på ett känslomässigt plan (jfr Manktelow, 2013; Vallgård, 2015). Föreståndarna ansvarade för barnen under de perioder som föräldrarna var på missionsfältet: "Saknaden efter mamma dröjer i regel ej längre kvar. Snart skulle hon vara glömd, om den lille ej ofta påmindes om henne. Hjärtats rum kvarstår dock" (Årsbok, 1940).

Rekonstruera familjerelationerna

I brevväxlingar och protokoll förmedlar föreståndarna barnens längtan efter sina föräldrar. När några brev anländer till barnhemmet och ett barn inte får något uttrycker barnet: "Men mitt brev då, kommer inte det också. Imorgon kanske det kommer, sa jag. Sedan hörde jag henne flera gånger säga till kamraterna 'Imorgon kanske jag också får brev.'" (Brevväxling 12/11-1933). När brevet väl anländer uttrycker föreståndarinnan att "[h]on blev glad för sitt brev och talar ofta om mamma och pappa" (Brevväxling 12/11-1933). Den emotionella kommunikationen och föreståndarnas upprätthållande av att barnen saknade sina föräldrar

legitimerade missionärernas föräldraskap trots distansen (jfr Vallgård, 2014). Flera av barnen hade inte någon djupare kunskap om sina föräldrar och flera barn kände inte heller igen föräldrarna på foton när de skickade fotografier på sig själva. Föreståndarna fick därför berätta om vilka föräldrar som tillhörde respektive barn (Brevväxling 12/11-1933).

Den glädje vid återföreningen mellan barn och föräldrar som framkommer i årsböckerna framstår som att föreställningen om den traditionella kärnfamiljen har upprätthållits trots åren som passerat. "Återseendets glädje" beskrivs som "ofantligt" (Dagbok, 1925–1949), men det framkommer även följande: "Huru vi sedan lyckats i andra avseenden, lämna vi därhän" (Brevväxling 12/11-1933). I samfundets årsböcker framträder dock en medvetenhet om att barnen försakas när föräldrarna är på fältet:

Alla känna, att missionärernas barn på ett alldeles särskilt sätt deltaga i missionens stora offergärning. Redan som rätt små lämnas de i främmande länder och få ej njuta sina föräldrars ömma vård och ledning. Endast under kortare tider, då föräldrarna vistas i hemlandet, få de njuta av det egna hemmets ljus och lycka. Och då de nätt och jämnt hunnit rotfästas /.../ ryckes allt upp igen, och främlingskapslivet börjar på nytt. (Årsbok, 1924)

Den handling som föräldrarna gjorde när de lämnade barnen på barnhemmet beskrivs som en offergärning. Det finns också en medvetenhet inom samfundet att omständigheterna är svåra för barnen. Detta leder till känslomässiga uttryck om separationen och offret som barnen och missionärerna gör, det vill säga ett emotionellt arbete (Vallgård, 2014). Det sker inte endast via missionärernas egna berättelser utan också via samfundets representanter och barnhemmets föreståndare (jfr Vallgård, 2014). Vallgård menar att betoningen av missionärernas uttryckta smärta över att leva på distans från barnen blir ett känslomässigt upprätthållande av föräldrarnas föräldraskap. Genom kommunikationen gör missionärerna anspråk på det föräldraskap som de kompromissat med. I det här fallet saknas missionärernas emotionella uttryck. Materialet ger ett annat perspektiv där barnhemmets föreståndare uttrycker de offer och det lidande som föräldrarna och barnen genomgår för kallelens sak. Samfundets representanter och barnhemmets föreståndare blir del i att upprätthålla missionärernas föräldraskap i den egna rörelsen. Detta gör också att det samhälleliga idealet om familjen och kittet i kärnfamiljen kvarstår utåt sett, trots distansen och barnhemslösningen (jfr Norburg, 2015; Sandin & Halldén, 2003; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Söderlind, 1999).

Institutionaliserat föräldraansvar

I kommunikationen framkommer ifrågasättanden från flera håll över huruvida barnhemslösningen är den rätta vägen att gå. En grupp som tvekar över arrangemanget är personalen på barnhemmet. Det framgår av källorna att de diskuterar hur barnen egentligen mår, om barnen är tillfredsställda trots att föräldrarna är på missionsfältet. De materiella frågorna kan personalen lösa, men de frågar sig om de kan ge barnen "allt vad de behöva för att ersätta far och mor":

Kanske inte vi kan vara för dem, vad de känna behov av om då far och mor kommer känna de sig i viss mån främmande även för dem. Ja, här är den springande punkten, den svåraste uppgiften för oss /.../ som av ledande och andra är minst förstådd. (Brevväxling 12/11-1933)

I materialet uttrycks tvivel kring huruvida det är rätt att barnen lämnas bort under tiden som föräldrarna missionerar. De uttrycker att det går bra med de yngre, men att det är svårare med de äldre barnen (Brevväxling 12/11-1933). Tvivlet behöver tolkas i ljuset av ett emotionellt arbete, vilket också samfundets representanter och barnhemspersonalen gör (Vallgård, 2015). Offret är nödvändigt för Guds sak och kräver lidande. Tvivlen blir även ett uttryck för ett emotionellt arbete som samfundet gör, både för att ge medlidande för det uppdrag som missionärerna har gått in i och för att bekräfta att föräldraskapet kvarstår. I fokus är inte endast föräldraskapet utan även kallelsens betydelse för relationen mellan förälder och barn. Lidandet och offret förde också missionärerna och samfundet närmare Gud (jfr Morrison, 2022; Vallgård, 2015). Det finns en diskurs om offer och lidande som passar väl in på själva idén om missionen. Det är något som måste göras för en högre sak, även om priset – att inte få leva tillsammans med sina egna barn – är synnerligen högt. På så sätt får separationen och de svåra känslor som följer med den ett värde. Detta förklarar i sin tur varför Missionsförbundet höll fast vid den här lösningen så länge som man gjorde.

En ny barnhemslösning: om separationens effekter och samhälleliga familjeideal

Genom emotionella beskrivningar både via samfundets publikationer och föreståndarnas kommunikation med föräldrarna inleds en diskussion om konsekvenserna för barnen att leva på distans från föräldrarna. Under samma tidsperiod hade det medicinska kunskapsområdet fått genomslagskraft gällande vaccin och medicin, vilket gjorde att allt fler missionärer klarade sig bättre från sjukdomar (Morrison, 2022). De nya medicinska utsikterna gör att en diskussion om ett skolhem i Afrika tar fart. Men det finns även andra skäl till diskussionerna om en alternativ lösning. Det framkommer information om de konsekvenser som missionärerna och barnen bär med sig av att leva separerade från varandra, exempelvis beskrivningar om barnens saknad. Men det nämns också att ungdomarna är missnöjda med att leva skilda från sina föräldrar. Föreståndarna uttrycker att det är svårt att veta hur de mår, även om det inte finns direkta orsaker till ”pessimism” (Brevväxling 12/11-1933). Föreståndaren på barnhemmet intygar att barnen ändå inte saknar något:

Jag vågar hoppas att barnen inte sakna den lina handen och den trygga famnen, som de så väl behöva, särskilt medan de ännu äro små. [- -] Men detta är nu vår lott som missionärer, en lott som ingen annan förstår än de som själva fått den som sin. (Kollektivbrev 26/11-1934)

I en artikel om missionärerna och deras barn, skriven av en av föreståndarna, finns en ingående beskrivning av missionärsfamiljerna. Föreståndaren skriver ”att offret blev värre än de från början tänkt sig och /.../ minnet av far och mor bleknade alltmer” (Årsbok, 1938).

I brevväxlingar framkommer också ett uttryck av dåligt samvete över barnhemslösningen snarare än enbart lidande och offrande. En mor skriver följande: "Våra barn såge nog helst, att vi aldrig komme hem" (Årsbok, 1938). Distansen i relationerna mellan föräldrarna och barnen blir tydlig i följande beskrivning av barnens vardag: "brevens samt nu och då ett fotografi utgöra förbindelselänken mellan föräldrar och barn. [- -] utgöra dock dessa brev en aldrig bristande länk mellan dessa kära, ett ytterst betydelsefullt medel att hålla blodsbandet levande och starkt". I kommunikationen framgår också faran för "en viss främmandekänsla mellan föräldrar och barn". En mor skrev en gång så här: "Ack ja, vår gosse är snart bara en teori" (Kollektivbrev 12/6-1934).

Samtidigt finns det en förhoppning om att de egna barnen ändå vill gå i föräldrarnas fotspår och bli hängivna kristna och missionärer. Föreståndarna beskriver hur några barn på hemmet blev Guds barn "helt och fullt" och att det var den "lyckligaste dag mor och jag har upplevat" (Kollektivbrev 26/11-1934). Även Manktelows (2013) material ger samma bild om missionärernas förhoppningar att barnen ska följa efter sina föräldrar i deras missions tjänst. I Manktelows exempel framkommer också att samfundet hoppades på att missionsarbetet skulle fortgå i generationer inom samma släkter.

Den här diskussionen kom att leda till en betydande förändring i Missionsförbundets praxis angående missionsarbete och missionärers egna barn. I slutet av 1930-talet började man fundera på om det skulle vara möjligt att stödja missionärer genom att de i stället hade barnen med sig till missionsländerna. En kommitté tillsattes för att planera en svensk skola i Kongo år 1940. Utredningen visar att idén om en skola var ett sätt "att försöka lösa den svåra frågan om missionärerna och deras barn". (Utredning "Vita barn i Kongo", 1941). Det framkommer också att separationen blivit en "tryckande börda, därför att fadershjärtat aldrig repade sig efter avskedet från ett barn, som måste lämnas hemma" (Utredning "Vita barn i Kongo", 1941). I skrivelserna beskrivs skilsmässan från barnen som ett större trauma än vad som tidigare framgått i materialet. Det finns en farhåga för att barnen som vuxna kommer till insikt om att de "förlorat något av det allra väsentligaste för en människa, något som är vad salt och bröd är för vår dagliga spis" (Utredning "Vita barn i Kongo", 1941). Här har alltså föreställningarna om offer fått ge vika och längtan har inte längre något värde i sig.

Materialet visar att trots det emotionella arbete som samfundets representanter samt föreståndarna har kommunicerat slår rådande familjeideal igenom när situationen analyseras. Missionärers offer och lidande står i motsats till det samhälleliga familjeidealet. När samfundet diskuterar förslaget om att inrätta en skola för missionärsbarnen i Kongo, belyser utredarna att skolkunskaper kan gå förlorade för barnen i en sådan lösning. Däremot finns det andra värden som är viktigare, nämligen att barnen får tillgång till sina föräldrar. De emotionella uttrycken kräver en fysisk närhet mellan barnen och föräldrarna, vilket inte endast kan vara beroende av emotionell kommunikation.

Avslutande diskussion

Den här artikeln har belyst missionärsbarn som levit separerade och på distans från sina föräldrar, i flera fall under barnens hela barn- och ungdomstid, på grund av missionsarbete

i Kongo. Den valda separationen och barnhemmets inrättande behöver kontextualiseras i relation till vad som pågick i världen under tiden som barnhemmets verksamhet pågick. Forskare visar hur barns emotionella värde var märkbart och likaså föreställningen om ett borgerligt familjeliv (jfr Cunningham, 2005; Fass, 2003). Institutioner nedmonterades till förmån för den familjära inriktningen (jfr Förhammar, 2000; Norburg, 2015; Sköld, 2006; Sundkvist, 1994; Söderlind, 1999; Thuen, 2008; Vehkalahti, 2017; Weiner, 1995). Allt fler barn fick möjlighet att gå i förskola. Men det krävdes att föräldrarna kunde ta hand om barnen övrig tid på dagen, vilket inte var möjligt för en missionär i fält. I missionärsbarnens fall blev samfundsrepresentanter och barnhemmens föreståndare betraktade som en del av barnens utvidgade familj. Barnhemmet påminde om en institution i den bemärkelsen att hemmet användes som en allmän plats för samfundets behov som mötesverksamhet och kyrkofika (jfr Norburg, 2015). Å andra sidan var barnhemmet ett hem för missionärsbarn. Föreståndarnas val att berätta om barnens gemensamma liv på barnhemmet i breven till föräldrarna var ett sätt att poängtera gemenskapen och andra sociala relationer. Berättelser om de egna barnen var också underordnade den kollektiva berättelsen i brevväxlingen till barnens föräldrar. Samfundet betraktade barnhemmet som ett hem snarare än som en institution.

Separationen från barnen var enligt samfundet inget val, utan en nödvändighet när Gud kallade till tjänst (jfr Manktelow, 2013; Vallgård, 2014). Det framgår att missionärerna på flera sätt drev på beslutet om inrättandet av Drott och Granås. Det var också missionärerna som ville få möjlighet att lämna in barnen i tidigare åldrar än vad samfundet rekommenderade. Detsamma gällde möjligheten att bo kvar på hemmet fastän föräldrarna var hemma i Sverige. Föräldrarnas uttryckta önskan visar på en stor tillit till samfundets lösningar och emotionella ansvar. Detta skiljer sig åt mot Manktelows (2013) exempel om brittiska missionärer vars barn lämnades på internatskolor i hemlandet. Där saknades tillit till samfundet och det fanns en uttalad kritik i sällskapets sätt att ta hand om barnen. I Missionsförbundet var det precis tvärtom. Missionärerna uppvisade en helt annan form av förtroende till samfundet.

Samfundets representanter och främst föreståndarna för hemmet blev emotionella ansvarstagare över missionärsbarnen på hemmet. De emotionella beskrivningarna om barnen genomsyrar brev, protokoll och artiklar i samfundets tidningar. Beskrivningar som barnens saknad efter föräldrarna, saknad efter föräldrarnas brev och återgivandet av lyckliga lekar och upplevelser är framträdande i materialet. De känslomässiga yttringarna om missionärsbarnhemmet ligger i linje med Vallgårdas (2014) forskning om missionärsföräldrarnas emotionella uttryck om barnen. I Missionsförbundets material förekommer även emotionella uttryck, men då via samfundets representanter och barnhemmets personal. Förutom känslomässiga uttryck framkommer också tvivel om barnhemslösningen är den rätta. Tvivlet behöver relateras till det emotionella arbete som representanterna gör (jfr Vallgård, 2014). Det uttryckta tvivlet och barnets saknad blev ett sätt att framhålla det offer som missionärerna gjorde, men också en bekräftelse på det viktiga uppdraget som de hade gått in i. Lidandet och offret förde missionärerna och samfundet närmare

Gud (jfr Morrison, 2022; Vallgård, 2015). De emotionella uttrycken blev dessutom ett sätt för samfundets representanter och barnhemspersonalen att framhålla att missionärernas föräldraskap kvarstod. Även om barnhemslösningen var önskad, var de ändå de egentliga föräldrarna i den stora kollektiva familjen och de saknade sina barn. Det emotionella budskapet till föräldrarna ska också betraktas som ett sätt att upprätthålla tilliten till föräldrarna om att de tog hand om barnen på ett känslomässigt plan (jfr Manktelow, 2013; Vallgård, 2015).

De emotionella banden i form av barnens saknad, föräldrarnas liv i separation och samhällets ideal om familjeliv får konsekvenser för barnhemslösningen inom organisationen. Förändringen leder fram till en kompromiss inom samfundet i form av ett nytt skolhem i Kongo. Det kan delvis förklaras med att det medicinska kunskapsområdet får genomslagskraft i Afrika och att flera missionärer vågar ta med sig sina barn till Afrika (Morrison, 2022). Men inrättandet av skolan i Kongo behöver även förstås som en kompromiss mellan tidigare prioriteringar av kallelsen och den växande oron över det emotionella förhållandet mellan föräldrar och barn. Den medicinska utvecklingen blev en faktor som gjorde det möjligt att förändra praxis. Förändringen ska också förstås som ett diskursivt brott med avseende på det emotionella arbetet i form av en rörelse från missionärsbarnhemmet.

Föräldrarnas kallelseuppdrag och omvårdnad av de ofrälsta i Afrika hade tidigare varit överordnad vården av de egna barnen. Det blev i och med den förändrade familjesynen ett brott i det emotionella samfundet där den rådande inställningen inte längre var möjlig. Den nya emotionella diskursen innebar att föräldrar och barn måste vara nära varandra, så att det känslomässiga arbetet kunde utföras på plats i familjen. Den ställföreträdande institutionen, Drott och Granås, mister sin betydelse till förmån för familjen som institution, där medlemmarna med nödvändighet måste bo tillsammans för att det känslomässiga arbetet ska kunna utföras. Inrättandet av skolhemmet i Kongo ska därför uppfattas som en kompromiss inom samfundet.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckt material

Riksarkivet (RA)

Svenska Missionsförbundet/Missionskyrkan 1867–2013.

Skolhemmen Drott, Granås, Palmaergården, Lidingö (1915–2008)

Brevväxling, 1933–1935 (Ö1)

Dagbok, 1925–1949 (Ö1)

Handlingar om missionärsbarnens hem (Ö1:1)

- Skrivelse ”Till missionärerna”, 1950–1956
- Utredning ”Vita barn i Kongo”, 1941

Inkomna handlingar, 1915–1948 (E1)

- Korrespondens, 1918

Protokoll 1921–1950 (A1)

- Protokoll kommittén för missionärsbarnens hem
- Barnhemmens styrelseprotokoll

Årsbok, 1919, 1924, 1938, 1940 (Ö1)

Tryckt material

Svensk Veckotidning, 1931.

Litteratur

- Ericsson, K. (2015). Children's agency: The struggles of the powerless. I J. Sköld & S. Swain (Red.), *Apologies and the legacy of abuse of children in care: international perspectives*. Palgrave Macmillan.
- Fass, P. S. (2003). Children and globalization. *Journal of Social History*, 36(4), 963–977.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (Red.). (2015). *Handbok i kvalitativ analys* (2 uppl.). Liber.
- Foucault, M. (2003). *Övervakning och straff: Fängelsets födelse* (4 uppl.). Arkiv.
- Frangeur, R. (2007). *Pojkar, pli och pedagogik: Vanart och manligheter på Bonaanstalten 1905–1948*. Carlsson.
- Förhammar, S. (2000). *Med känsla eller förnuft?: Svensk debatt om filantropi 1870–1914*. Almqvist & Wiksell International.
- Larsson, S. (2016). *Att bygga ett samhälle vid tidens slut: Svenska missionsförbundets mission i Kongo 1881 till 1920-talet* [Doktorsavhandling]. Göteborgs universitet.
- Lindgren, A.-L. (2001). Stat och kommuner. Kollektiv och enskilda. 1930-talets skyddshemsdebatt och folkhemspolitiken. *Scandia*, 67(2), 239–267.
- Løkke, A. (1990). *Vildfarende børn: Om forsømte og kriminelle børn mellem filantropi og stat 1880–1920*. SocPol.
- Manktelow, E. J. (2013). Missionary children. I *Missionary families: Race, gender and generation on the spiritual frontier* (s. 162–189). Manchester University Press. <http://www.jstor.org/stable/j.ctv18b5n89.13>
- McLisky, C. L. (2017). Introduction to colonial Christian missions: Social and cultural impacts and ongoing legacies. *Journal of Social History*, 50(3), 457–465.
- Morrison, H. (2022). "It is well with the child": Changing views on Protestant missionary children's health, 1870s–1930s. *Studies in Church History*, 58, 306–329. <https://doi.org/10.1017/stc.2022.15>
- Sandin, B. & Halldén, G. (2003). Välfärdsstatens omvandling och en ny barndom. I B. Sandin & G. Halldén (Red.), *Barnets bästa. En antologi om barndomens innebörder och välfärdens organisering*. B. Östlings bokförlag, Symposion.
- Sköld, J. (2006). *Fosterbarnsindustri eller människokärlek: barn, familjer och utackorderingsbyrå i Stockholm 1890–1925* [Doktorsavhandling]. Stockholms universitet.
- Sköld, J., Söderlind, I. & Bergman, A. (2014). *Fosterbarn i tid och rum: Lokal och regional variation i svensk fosterbarnsvård ca 1850–2000*. Carlsson.
- Smith, G. T. (2019). Muffled voices: Recovering children's voices from England's social margins. I K. Moruzi, N. Musgrove & C. P. Leahy (Red.), *Children's voices from the past: New historical and interdisciplinary perspectives*. Palgrave Macmillan.
- Sundkvist, M. (1994). *De vanartade barnen. Möte mellan barn, föräldrar och Norrköpings barnavårdsnämnd 1903–1925*. Hjelm Förlag.
- Söderlind, I. (1999). *Barnhem för flickor: barn, familj och institutionsliv i Stockholm 1870–1920* [Doktorsavhandling]. Linköpings universitet.

- Thuen, H. (2008). *Om barnet. Oppdragelse, opplæring og omsorg gjennom historien*. Abstrakt forlag.
- Vehkalahti, K. (2017). *Notions of parenting and the home in the institutional care of delinquent girls in Finland, 1920s–1940s*. Springer International Publishing. https://doi.org10.1007/978-3-319-34084-5_8
- Vallgård, K. (2014). *Imperial childhoods and Christian mission. Education and emotions in South India and Denmark*. Palgrave Macmillan.
- Vallgård, K. (2015). *Tying children to God with love*. Palgrave Macmillan. https://doi-org.ezp.sub.su.se/10.1057/9781137432995_5
- Weiner, G. (1995). *De räddade barnen. Om fattiga barn, mödrar och fäder och deras möte med filantropin i Hagaland 1900–1940*. Hjelm Förlag.
- Zelizer, V. (1994). *Pricing the priceless child: The changing social value of children*. Princeton University Press.
- Zmora, N. (1994). *Orphanages reconsidered: Child care institutions in progressive era Baltimore*. Temple University Press.

Författarpresentationer

Ulrika Norburg är PhD i child studies och lektor på Specialpedagogiska institutionen, Stockholms Universitet. Hon forskar om barn och unga på institutioner utifrån ett tvärvetenskapligt perspektiv med fokus på professioner och förändring. Nyckelord i hennes forskning är barn och unga i utanförskap, institutioner, uppfostringsanstalter, utbildning på institutioner, professioner samt samverkan.